

FONOLOGI: KONSEP DALAM FONOLOGI

1. FONOLOGI

- = Cabang ilmu bahasa atau kajian bahasa yang **mengkaji bunyi-bunyi yang berfungsi dalam sesuatu bahasa.**
- Fonologi terdiri daripada fonetik dan fonemik.

1.1 Fonetik:

- = bidang yang **mengkaji bunyi bahasa dan memberikan lambang kepada bunyi bahasa** tersebut
- Fonetik terbahagi kepada tiga cabang:
 - **Fonetik artikulasi / penyebutan** = meneliti **cara bunyi bahasa dihasilkan**
 - **Fonetik pendengaran** = mengkaji **pendengaran dan tanggapan bunyi bahasa** dengan menggunakan alat-alat yang canggih, dan **membuat deskripsi.**
 - Fonetik akustik / sifat bunyi = mengkaji **sifat-sifat fizikal pada bunyi bahasa**, dan **membuat klasifikasi**, dengan menggunakan alat-alat tertentu, antaranya palatogram.

1.2 Fonemik:

- = cabang fonologi yang **menganalisis sistem sesuatu bahasa**, untuk **mengenal pasti fonem** dan **menghasilkan tulisan atau ejaan** untuk bahasa berkenaan.

2. KONSEP BUNYI

- Bunyi ialah gelombang udara yang keluar daripada saluran suara.
- Bunyi yang dimaksudkan ialah **bunyi bahasa = bunyi yang bermakna yang dihasilkan oleh alat pertuturan manusia ketika berkata-kata.**
- Bunyi bahasa diujarkan dalam bentuk **berentetan atau tidak putus**, tetapi dalam kajian fonologi, bunyi tersebut dipecahkan menjadi unit kecil – dipanggil **fon** atau **bunyi penggalan** – untuk memudahkan pemahaman.
- Bunyi yang terhasil bukan ketika berkata-kata, walaupun melibatkan alat pertuturan, tidak termasuk sebagai bunyi bahasa, seperti berdeham, bersih, batuk, atau berdengkur.
- Dalam kata lain, bunyi bahasa ialah sebutan bunyi huruf yang keluar ketika manusia bercakap. Contohnya, ketika menyebut perkataan **cantik**, yang terhasil ialah **enam** bunyi bahasa, iaitu **[c]**, **[a]**, **[n]**, **[t]**, **[i]**, **[k]**.
- Bunyi bahasa terdiri daripada **vokal, konsonan dan diftong.**

3. KONSEP FONEM

- Fonem = **unit bahasa terkecil** yang berfungsi dalam sesuatu bahasa dan **dapat membezakan makna**.
- Fonem **membezakan makna** kerana wujudnya perbezaan bunyi antara dua fonem yang berlainan. Dengan fonem yang berbeza, maknanya turut berbeza.

<i>Perkataan</i>	<i>Fonem</i>	<i>Makna</i>
paku	k	Sejenis benda tajam
palu	l	Satu perbuatan
pasu	s	Sejenis bekas untuk menanam pokok bunga dan lain-lain

- Terdapat fonem yang mempunyai **alofon** = anggota lain fonem yang **ciri fonetiknya sama** tetapi **bunyiya agak berlainan** apabila **hadir pada lokasi yang berbeza**. Perbezaan wujud antara yang hadir pada permulaan suku kata dengan yang menjadi penutup suku kata. Antara contohnya ialah

<i>Fonem dan kedudukannya</i>				<i>Perbezaan bunyi</i>
b	d	j	m	
baru labu	dua indah	jual laju	malu lama	Dihasilkan atau dilepaskan dengan sempurna,
hablur maktab	tadbir had	majmuk buruj	tampi kelam	Dihasilkan atau dilepaskan dengan tidak sempurna – tertahan atau tersekat

- Sebagai unit terkecil, fonem tidak dapat dipecahkan kepada bentuk yang lebih kecil. Contohnya, perkataan **satu** boleh dipecahkan kepada fonem – **s, a, t,** dan **u,** tetapi setiap fonem itu sudah tidak boleh dipecahkan lagi.
- Secara mudah, fonem ialah bunyi yang dihasilkan ketika manusia bertutur.

4. KONSEP HURUF

- Huruf ialah **kod, tanda, atau lambang dalam tulisan** yang digunakan oleh manusia untuk menggambarkan sesuatu fonem atau bunyi yang dihasilkan oleh alat pertuturan.
- Dalam sistem tulisan Rumi bahasa Melayu, terdapat 26 huruf, iaitu 5 huruf vokal dan 21 huruf konsonan.

Huruf		Fonem	Bunyi (sebutan)
Simbol	Nama		
A a	e	/a/	[a]
B b	bi	/b/	[b]
C c	si	/c/	[c]
D d	di	/d/	[d]
E e	i	/e/	[e]
F f	ef	/f/	[f]

G	g	ji	/g/	[g]
H	h	ec	/h/	[h]
I	i	ai	/i/	[i]
J	j	je	/j/	[j]
K	k	ke	/k/	[k]
L	l	el	/l/	[l]
M	m	em	/m/	[m]
N	n	en	/n/	[n]
O	o	o	/o/	[o]
P	p	pi	/p/	[p]
Q	q	kiu	/q/	[k]
R	r	ar	/r/	[r]
S	s	es	/s/	[s]
T	t	ti	/t/	[t]
U	u	yu	/u/	[u]
V	v	vi	/v/	[v]
W	w	dabliu	/w/	[w]
X	x	eks	/z/	[z]
Y	y	wai	/y/	[y]
Z	z	zet	/z/	[z]

- Huruf Rumi bahasa Melayu wujud dalam empat keadaan, sebagaimana yang berikut:
 - **Satu huruf melambangkan satu bunyi** atau fonem, iaitu **a** hingga **z** seperti dalam jadual di atas.
 - Kecualian: **Huruf e melambangkan dua fonem** mulai 1972, iaitu *e taling* (e) dan *e pepet* (ə).
 - **Gabungan dua huruf konsonan untuk satu bunyi**, umpamanya bunyi asli **ng** dan **ny**, dan bunyi pinjaman **gh**, **sy** dan **kh**.
 - **Gabungan dua huruf vokal untuk menghasilkan bunyi geluncuran**, iaitu **ai**, **au** dan **oi**.

Huruf	Fonem	Bunyi
ng	/ng/	[ŋ]
ny	/ny/	[ɲ]
gh	/gh/	[ɣ]
kh	/kh/	[x]
sy	/sy/	[ʃ]
ai	/ai/	[ai]
au	/au/	[au]
oi	/oi/	[oi]

5. KONSEP SUKU KATA

- Suku kata = bahagian atau pecahan perkataan yang ditandai oleh kehadiran satu vokal (V).
- Vokal itu boleh wujud dalam dua keadaan:
 - **Bersendirian** – boleh berfungsi sebagai satu suku kata, seperti pada perkataan **a-ku**, **fa-e-dah**, **du-a**, dan sebagainya.

- **Bersama-sama dengan konsonan (K)**, sama ada mendahului konsonan, mengikuti konsonan atau diapit oleh dua konsonan.
- Dari segi ejaan, terdapat **sebelas pola suku kata bahasa Melayu**.

Pola	Contoh		
(1) V	i-gau; e-mas	da-e-rah	di-a
(2) VK	as-rama	kelu-ar-ga	bu-ih
(3) KV	jo-ran; se-kat	lem-ba-yung	jan-ji
(4) KVK	sam-pai	-	ce-lup
(5) KKV	pro-ses	-	in-dus-tri
(6) KKVK	trak-tor	-	e-lek-tron
(7) VKK	eks-port	-	-
(8) KVKK	bank	-	kon-teks
(9) KKVKK	-	-	kom-pleks
(10) KKKV	stra-tegi	-	-
(11) KKKVK	struk-tur	-	-

- Pola (1) hingga (4) merupakan **pola umum** yang terdapat pada kebanyakan kata dasar dalam bahasa Melayu.
- Pola (5) hingga (11) mengandungi huruf konsonan rangkap atau gugus konsonan, **dipinjam daripada bahasa Inggeris atau bahasa-bahasa Eropah yang lain**.
- Empat pola merupakan **pola suku kata terbuka** (V, KV, KKV, dan KKKV) = pola yang diakhiri oleh huruf vokal
- Tujuh pola lain ialah **suku kata tertutup** = suku kata yang diakhiri oleh huruf konsonan.